

P.C.
Jersild

”Lyckliga slut är SVÅRA”

En roman får varken bli för lik
verkligheten eller alltför
präglad av fantasin. Nu ger P.C. Jersild
ut ett ”felsökningsinstrument”
för blivande författare.

Av STAFFAN ENG Foto JOEL NILSSON

E

n gång började författaren och läkaren Per Christian Jersild skriva på en roman om en man som vandrade omkring i olika stadsmiljöer för att läsa sagor för människor som inte kunde somna.

En annan gång började han skriva om en grupp vänsterkvinnor som funderade på vad de skulle demonstrera mot när Vietnamkriget var slut.

Inget av projekten fungerade. Men en av kvinnorna hade en son vid namn Reine, som satt under bordet och fanfiserade om sina egna saker.

När P.C. Jersild insåg att han kunde byta ut sagoläsaren i den första romanen mot Reine, uppstod idén till hans numera klassiska Stockholmskildring *Barnens ö* från 1976. Sedan gällde det bara att se till att Reine blev ensam i stan, så att han kunde gå runt i de olika miljöerna.

– Hur gör man det? Jo, han kunde vara son till en ensamstående morsa som skulle åka bort över sommaren och ville lämna honom på en barnkoloni. Men det ville inte han. Då kom han på att han kunde lura henne, och det är det som är motorn i berättelsen, säger P.C. Jersild.

Ofta uppstår hans romaner just så, som en oväntad kombination av två helt olika uppslag. Men det finns många fallgropar – när han gick igenom sina listor med idéer för några år sedan, visade det sig att bara vart fjärde påbörjat romanprojekt hade blivit en färdig bok.

– När jag börjar skriva måste jag ha en idé som jag tror är intressant. Sedan kan det hända att den inte

håller. Det kan vara så att jag inser att jag inte riktigt vet vad den handlar om, eller också så tröttnar jag på den. Dessutom måste det bli styrsel på berättelsen som förkroppsligar idén.

OM DENNA, på samma gång mödosamma och lustfyllda, process, handlar P.C. Jersilds nya bok *Skriv först – fråga sen*, som är tänkt att fungera som ett felsökningsinstrument för

den som vill skriva sin första roman.

Boken är en sammanfattning av det som han i många år har undervisat om som lärare på olika skrivkurser. Själv tycker han att många andra författares böcker om konsten att skriva är för smala och egotrippade.

– Sedan finns det kritikerskrivna böcker. Kritikerna är naturligtvis mer belästa än jag och kan mycket mera

teori, men eftersom de aldrig har gjort själva jobbet så vet de egentligen inte hur man skriver en roman. Jag försökte hamna någonstans mitt emellan de båda kategorierna.

Fast egentligen menar han att det bara finns ett enda pålitligt tips för den som vill börja på en roman: kasta dig in i skrivandet utan att tveka! I boken citerar han författaren P.O. Enquist, som har sagt att det går lika bra att börja med →

Det man skriver måste bottna i en själv. Annars blir det förmodligen inte bra, menar P.C. Jersild.

”När jag börjar skriva måste jag ha en idé som jag tror är intressant”

Född:

1935 i Katrineholm.

Familj:

Fru, två söner och fyra barnbarn.

Bakgrund:

Läkare och medicine licenciat, tidigare verksam inom psykiatri och socialmedicin. Författare på heltid sedan 1977. Har undervisat i skapande svenska vid universiteten i Stockholm och Uppsala samt på Karolinska institutet.

Bibliografi:

Har vid sidan av noveller, essäer och krönikor gett ut 25 romaner, bland andra *Calvins resa genom världen* (1965), *Grisjakten* (1968), *Djurdoktorn* (1973), *Barnens ö* (1976), *Babels hus* (1978), *En levande själ* (1980), *Efter floden* (1982), *Ypsilon* (2012) och *Tivoli* (2017).

Aktuell:

Med boken *Skriv först – fråga sen: Manual för nybörjare*, där han samlar sina erfarenheter från 50 år som författare.

Favoritord:

Kanske.

en inköpslista till Konsum, bara för att komma igång.

– Jag känner mig lika osäker varje gång jag inleder en ny roman – det är som om jag

– Lyckliga slut är däremot svåra, eftersom de lätt kan bli idylliska. Riktiga romaner slutar oftast inte lyckligt. Det kan man se i litteraturen.

”Romangestalterna får inte vara lika konstiga som en del verkliga personer”

inte hade all den rutin som jag ju inser att jag har. Det första man skriver behöver inte vara viktigt. I början är det precis som att man måste öppna ett fönster eller komma igenom en vägg.

VÄNDPUNKTEN kommer när han ser att idén fungerar. Då händer det ofta att han får flow – en berusande känsla där omvärlden försvinner och orden kommer av sig själva. Men det tillståndet går inte att framkalla, menar han, utan är helt enkelt en följd av att skrivandet går bra.

Lättast för honom går det oftast i den första delen av berättelsen, eftersom en början på en roman kan se ut nästan hur som helst. Det svåraste brukar vara att få till slutet, där berättelsens olika trådar helst ska stråla samman till en logisk slutpunkt.

Att avsluta med hjälp av en epilog tycker han är lite fusk. Då menar han att det är bättre att följa en huvudperson tills den dör, som han gjorde i sin satiriska roman *Babels hus* från 1978, där en hjärtsjuk åldring hamnar i klorna på ett dysfunktionellt modernt storsjukhus.

Av samma skäl tycker han att det är mer tacksamt att skildra helveten än himlar. Samtidigt menar han att en författare inte får vara för brutal mot läsarna: ett dödsfall kan göras mer uthärdligt genom att förbådas, och ett pessimistiskt budskap kan kompenseras med berättarglädje.

– Litteraturen handlar ganska mycket om att få oss att acceptera ett liv som egentligen är oacceptabelt: den visar fram livets grymhet, men den gör det på ett lite bussigare sätt än vad verkligheten gör.

FÖR ATT FUNGERA måste en roman också vara mer ordnad och konsekvent än verkligheten, menar han. Han tror att det beror på att våra hjärnor bara kan ta in berättelser som följer vissa mönster – på samma sätt som ett språk behöver ha en inre logik för att vi ska kunna förstå det.

Romangestalterna får enligt P.C. Jersild inte heller vara lika konstiga som en del verkliga personer – då skulle läsaren inte kunna identifiera sig med dem. Identifikationen med romanvärlden kräver dessutom att författaren tyglar sin

fantasi, så att berättelsen inte skenar iväg.

– Om scenerna flimrar förbi för snabbt, hinner du som läsare inte måla upp dem för ditt inre. Då släpper du texten. En författare måste kunna beskriva saker så att du ser och hör dem – det är det som är romankonst.

Samtidigt menar han att författaren måste värna om sin fantasi, så att den inte kvävs av en synopsis eller tanken på dramaturgiska regler. Själv skriver han alltid på intuition – men bara ett par timmar på morgonen, eftersom det är en stor ansträngning att hitta på nya saker.

Eftermiddagarna kan han ägna åt redigering, men det gör han först när han har skrivit igenom hela romanen en gång. Han har märkt att han har blivit mer noggrann med redigeringen ju äldre han har blivit. Det beror delvis på att han inte längre använder skrivmaskin, där det fanns en gräns för hur mycket som gick att ändra innan manus blev oläsligt.

– Jag klippte bort och tejpadе in avsnitt, strök meningar och gjorde pilar. När det inte gick att göra mer fick jag sluta. På den förbannade datorn kan man ändra hur mycket som helst. Ibland när jag ändrar för tjugonde gången kan jag få för mig att jag är tillbaka vid utgångspunkten.

TIDIGARE UTNYTTJADE han också eftermiddagarna till att skriva de närmare 300 krönikor som han publicerade i DN mellan 1987 och 2001. Det var först då – när han var tvungen att skriva i egenskap av sig själv – som han upptäckte att han hade ett eget språk. →

3 x skrivtips

1

Läs dåliga romaner. Då lär du dig att se bristerna i det du skriver.

2

Skapa dina romangestalter som klippdockor: utgå från verkliga personer och lägg till eller dra ifrån egenskaper.

3

Tänk på användarvänligheten: lägg in vilopunkter i texten och undvik personnamn som är för lika varandra.

Inkluderande språk

Det har gjort honom säkrare som författare, menar han. I sina tidigare romaner gick han alltid in i olika roller och lånade språket från dem. Av vissa kritiker uppfattades det

i linje med 1960- och 70-talens krav på politisk medvetenhet. Men under 1980-talets postmodernism blev samhällsengagemanget plötsligt ute. Att han ändå överlevde som

– Min bestämda uppfattning är att man ska strunta i de litterära trenderna. Om man ändå ska vara med så måste det bottna i en själv, annars blir det förmodligen inte bra.

För egen del betraktar han skrivandet som ett slags terapi, där han får möjlighet att bearbeta saker som han går och tänker på. Han menar också att skrivprocessen i sig får människor att må bra. Att läsa romaner ser han däremot snarare som en form av underhållning.

– Det kan vara en kvalificerad underhållning, där man lär sig saker medan man blir underhållen. Därför läser jag inte vad som helst, utan bara författare som jag tror klarar det. Men man ska inte hålla på och tjafsas för mycket om högre värden i litteraturen, för det stämmer inte. ☺

”Min bestämda uppfattning är att man ska strunta i de litterära trenderna”

som ett problem, eftersom det stred mot den romantiska idén om att en författare ska vara autentisk.

Å andra sidan handlar många av hans böcker om viktiga samhällsfrågor – ofta med anknytning till hans eget område, medicin – vilket var helt

författare tror P.C. Jersild beror på att han 1980 skrev romanen *En levande själ*, där en levande mänsklig hjärna utsätts för medicinska experiment – ett ämne som råkade sammanfalla med postmodernismens problematisering av det individuella jaget.

Kurs
med Lena
Lind Palicki

Boka direkt!
Begränsat
antal platser!

En kurs för dig som vill lära dig skriva inkluderande och begripligt

Funktions varierad eller *funktionsnedsatt*, *svart* eller *mörkhyad*, *man* eller *en*? Och kan man använda *indian* nuförtiden, eller *dvärg*? Hur vi benämner andra människor spelar stor roll i ett demokratiskt samhälle. Men hur vi använder språket så att alla inkluderas och ingen blir diskriminerad är långt ifrån enkelt och självklart.

För många skribenter finns en osäkerhet i vilka ord och benämningar som är de ”korrekta”. Ofta florerar en rad olika ord och inget upplevs som riktigt neutralt. Många gånger är inte ens de berörda själva eniga.

Det här är **en kurs för dig som vill skriva inkluderande och utan att diskriminera** men samtidigt neutralt, opolitiskt – och framför allt begripligt.

Under en halvdag får du genom föreläsningsslag, övningar och diskussioner öva på att:

- skriva så att texten blir både **inkluderande och begriplig**
- få en inblick i hur **språk och diskriminering** hänger samman
- göra enkla **analyser av texter**
- resonera om **för- och nackdelar** med olika benämningar
- använda språket så att **olika perspektiv** kommer fram

Kursen bygger på aktivt deltagande där var och en också får bidra med egna erfarenheter.

Kursledare är **Lena Lind Palicki**, lektor i svenska vid Stockholms universitet och en av Sveriges främsta experter på språkvård och inkluderande språk.

Tid: torsdag 16 januari 2020 kl 13–16.

Kostnad: 1 995 kr + moms. Fika ingår i priset.

Plats: Sveriges Tidskrifter, Vasagatan 50, Stockholm.

Bokning: www.spraktidningen.se/sprakkurs

Språk
TIDNINGEN